

KURUMSAL İLETİŞİM DİREKTÖRLÜĞÜ
Directorate of Corporate Communication

Dersin Adı: İş Sağlığı ve Güvenliği

Dr. Öğr. Üyesi Sinan UZUNDUMLU

İş Sağlığı ve Güvenliği Kavram ve Kurallarının Gelişimi

- **İş Sağlığı ve Güvenliği Nedir?**
- İşyerinde işin yapılması ve yürütülmesi ile ilgili olarak oluşun tehlikelerden ve sağlığa zarar verebilecek koşullardan korunmak ve daha iyi bir çalışma ortamı sağlamak için yapılan sistematik ve bilimsel çalışmalar bütünüdür.

İş Güvenliğinin Amacı Nedir?

- Sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamı sağlamak,
- Çalışanların sağlık ve güvenliğini sağlamak ve geliştirmek,
- İşletme güvenliğini sağlamak,
- Üretimin devamlılığını sağlamak,
- Verimliliği arttırmaktır.

Sağlık

ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) ve **WHO** (Dünya Sağlık Örgütü) ya göre;

Sadece hastalık ve sakatlığın olmaması değil, bütün sektörlerde çalışanların; Bedenen, ruhen ve sosyal yönden iyilik hallerinin korunması, geliştirilmesi ve en üst düzeyde sürdürülmesidir.

İş ve Sağlık İlişisini Belirleyen Faktörler

İşyerlerinde, çalışanların sağlığı üzerinde etkili olan, bir anlamda iş ve sağlık ilişkisini belirleyen başlıca iki grup faktör vardır bunlar;

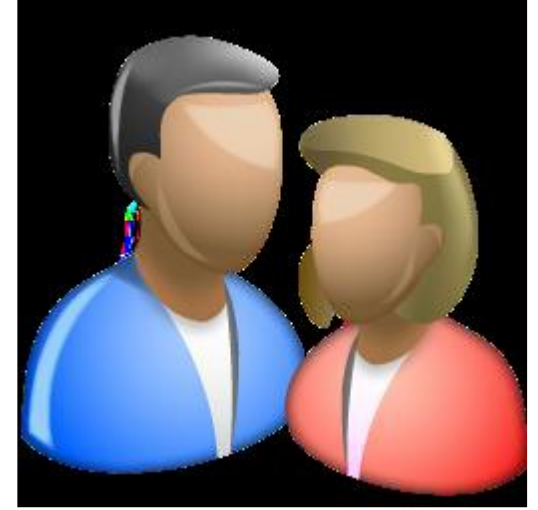
1. Kişisel Özellikler,

2. Çevresel Faktörler.

Kişisel Özellikler

- Yaş,
- Cinsiyet,
- Genetik Özellikler,
- Beslenme Durumu,
- Sigara, Alkol ve benzeri alışkanlıklar,
- Yaşadığı sosyal çevre.

Bütün bu özellikler bir araya gelerek bir insanın sağlık durumunu belirler.

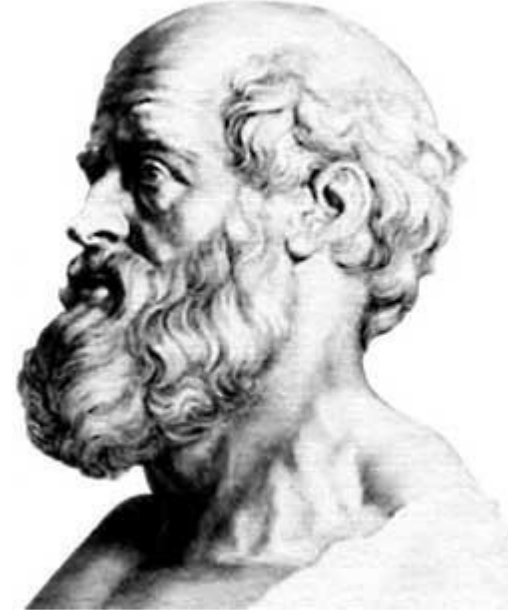
Çevresel Faktörler

- Fiziksel Etkenler; Gürültü (Ses), Titreşim (Vibrasyon), Aydınlatma (Işık), Termal Konfor Şartları (Isı), Havalandırma, Basınç.
- Kimyasal Etkenler; Metaller, Solventler, Zehirli Gazlar, Asit ve Alkaliler, Pestisitler, Plastikler, Kanserojen Maddeler.
- Biyolojik Etkenler; Mikroorganizmalar, Bakteriler, Parazitler, Mantarlar (Şarbon, Tetanoz, Bruselloz, Tüberküloz, Tifo, HIV, Gripalenfeksiyonlar vb.)
- Psikolojik Etkenler
- Ergonomik Etkenler
- Tozlar

İSG'nin Tarihsel Gelişimi

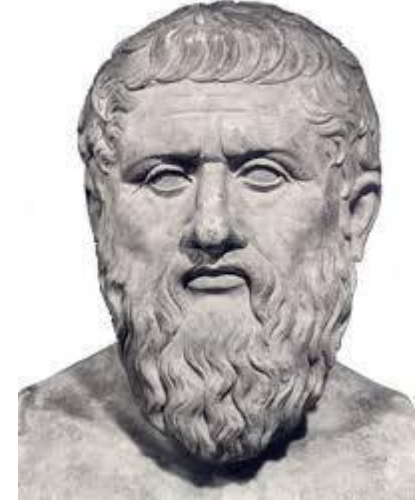
Hipokrat

– Kurşun zehirlenmelerini incelemiştir.

Platon

– Çalışma koşullarından kaynaklanan sorunlar hakkında araştırmalar yapmıştır.

Aristo

– Koşucularda gözlemlediği sorunlar ve gladyatörlerin beslenmeleri konularında incelemelerde bulunmuştur.

Romalı Pliny

– Tozlu yerlerde çalışmanın risklerine değinmiştir.

Bernardino Ramazzini (1633-1714)

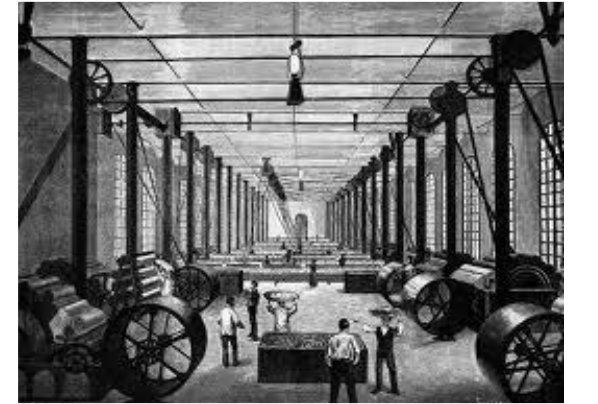
- İlk işyeri hekimi ve iş sağlığının kurucusu “babası” olarak kabul edilir.
- 1713 yılında yayınladığı “De Morbis Artificum Diatriba” isimli eserinde meslek hastalıkları ile uzun uzadıya meşgul olmuştur. Hekimlere; “Hastanızın mesleğini mutlaka sorun” diye tarihi öğüdünü vermiştir.

Sanayi Devrimi

Sanayi devrimi ile birlikte ilk önce kömür madenlerinde ortaya çıkan suyun tahliyesi için kullanılan **buhar makinasının**, daha sonraları bu devrimin simgesi olan pamuklu dokuma makinalarında da kullanılması fabrika sistemlerinin ilk örneklerini meydana getirmiştir.

Buharın icadı ile birlikte başlayan sanayi devrimiyle birlikte aile işletmelerinin yerini fabrika üretiminin alması sonucu üretim sürecinde çalışacak insana gereksinim giderek artmıştır.

Bu dönemde çocuklar ve kadınlarda dahil tüm işçiler fabrika ve maden ocaklarında **çok kötü koşullarda** iş kazalarına ve meslek hastalıklarına neden olabilecek etkilere maruz kalarak günde **16-18 saat** gibi uzun süreler çalıştırılmışlardır.

Yetersiz beslenme, olumsuz barınma, uzun çalışma, eğitimsizlik, deneyimsizlik, uyumsuzluk vb. nedenlere bağlı olarak meydana gelen **meslek hastalığı** ve **kazalarında** bir çok işçi yaşamını yitirmiş veya sakatlanarak çalışamaz hale gelmiştir.

Bu dönemin İngiltere Parlamenterlerinden **Antony Ashly Cooper**; kadın ve çocukların korunmasını öngören yasalar çıkarılması konusunda çok ciddi çalışmalar yapmıştır.

Thomas Percival isimli bir hekimin genç işçilerin çalışma saat ve koşulları ile ilgili olarak yaptığı çalışma sonucunda hazırladığı rapordan etkilenen İngiliz parlamenter **Sir Robert Peel**; girişimleri ile “Çırakların Sağlığı ve Morali” isimli yasa yürürlüğe girmiştir. İSG yönünden İngiltere'de çıkartılan bu ilk yasanın sonucunda günlük çalışma saati 12 saat olarak sınırlanmış ve işyerlerinin havalandırılması başta olmak üzere bir çok İSG kuralı getirmiştir.

1833 yılında “**Fabrikalar Yasası**” olarak adlandırılan yasanın yürürlüğe girmesiyle işyerlerinin denetimi için müfettiş atanması öngörülmüş, 9 yaşın altındaki çocukların işe alınması ve 18 yaşından küçüklerin ise 12 saatten fazla çalıştırılmaları yasaklanmıştır.

İlk Yasal Düzenlemeler

İngiltere (1802)

- Çalışma süresi 12 saat/gün, 58 saat/hafta olarak düzenlenmiştir.
- En küçük çalışma yaşı 10 olarak belirtilmiştir.
- İş yeri denetimi kural haline getirilmiştir.
- Doktor raporu yasallaştırılmıştır.

Diğer düzenlemeler:

- 1839 Almanya
- 1840 İsviçre
- 1841 Fransa
- 1877 ABD

Sendikaların İSG'nin gelişip bu bağlamda meslek hastalığı ve iş kazalarının önlenmesine yönelik çalışmaları dışında **1919** yılında faaliyetine başlayan kısa adı **ILO** olan **Uluslararası Çalışma Örgütü'** de bu konuda önemli çalışmalar yapmış ve ve bu örgütün **1946** yılında ise Birleşmiş Milletler ile imzaladığı anlaşma sonucunda bir uzmanlık kuruluğu olarak kabullenilmesinden sonra gelişmeler daha da hızlanmıştır.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve **Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO)** de katkılarıyla olumsuz çalışma ve sağlık koşullarının düzeltilmesi amacıyla yasal düzenlemeler ve bilimsel çalışmalarla başlayan bu süreç gelişkin ve kapsamlı bir İSG mevzuatının oluşmasına yol açmıştır.

**World Health
Organization**

Osmanlı İmparatorluğundaki Gelişmeler

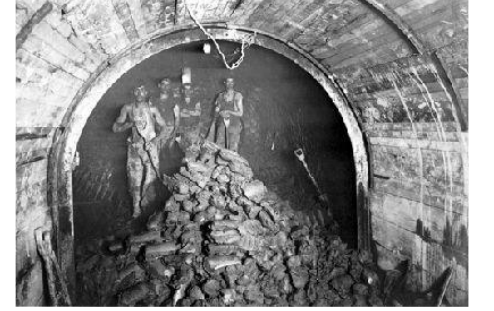
İSG konusundaki ilk çalışmalar **1820**'lerde kurulan ilk işletmelerde çalışan işçilerin yaşama ve çalışma koşullarının düzeltilmesi amacıyla başlamıştır.

1850 yıllarında askeri amaçlı üretimlerin yanı sıra, daha çok el tezgahları olarak gelişmeye başlayan sanayileşme, daha sonraları kömür ocakları ve madenler, demir yolu yapımı, tütün işletmelerinin katılımı ile sürmüştür.

Çalışma koşullarının ağırlığı ve çok sayıda işçinin **akciğer hastalıklarına** yakalanması kömür ocaklarındaki üretimde düşmelerinin neden olduğundan dolayı düşük üretimi artırmak amacıyla **1865 yılında** Madeni Hümayun Nazırı Dilaver Paşa tarafından bir tüzük hazırlanmıştır. Padişah tarafından onaylanmadığı için bir tüzük niteliği kazanamadığı için **Dilaver Paşa Nizamnamesi** olarak bilinen nizamname, çalışma koşullarına ilişkin olarak getirdiği düzenlemeler yanında, **madende bir hekim bulundurulmasını** da hükme bağlamıştır.

Bu Nizamnameden sonra Tanzimat sonrası çıkarılan ikinci önemli belge, **Maadin Nizamnamesi**, İSG açısından yeni ve önemli hususlar ortaya koymaktadır. Ancak bu nizamnameler işverenlerce uygulanmamıştır.

Cumhuriyet Dönem Gelişimi

İSG konusundaki ilk önemli düzenleme Cumhuriyetin ilanından sonraki ilk yasal düzenleme olan **2 Ocak 1924** tarih ve 394 sayılı **Hafta Tatili Yasası'** dir.

1926 yılında yürürlüğe giren **Borçlar Yasası'nın** 332. maddesi işverenin iş kazaları ve meslek hastalıklarından doğan hukuki sorumluluğunu ve iş kazası ve hastalık hallerinde işçi yararına bazı hükümleri ortaya koymuştur.

1930 yılında yürürlüğe konulan **Umumi Hıfzısıhha Kanunu** ve **Belediyeler Kanunu** İSG ile ilgili hükümler taşımaktadır (en az elli işçi çalıştıran işyeri sahiplerine hekim bulundurma ve hastaları tedavi etme zorunluluğu getirilmiştir).

1936 yılında yürürlüğe giren ve çalışma yaşamının birçok sorunlarını kapsayan **3008 sayılı ilk İş Kanunu** ile ülkemizde ilk kez İSG konusunda ayrıntılı ve sistemli bir düzenlemeye gidilmiştir.

3008 sayılı İş Kanununun yetersiz kalması üzerine **1967** tarih **ve 931 sayılı İş Kanunu** çıkarılmıştır. 931 sayılı Kanunun usul yönünden Anayasa Mahkemesi tarafından bozulması üzerine bu kanun değişiklik yapılmadan **1971** yılında **1475 sayılı İş kanunu** olarak yürürlüğe konulmuştur. 10 Bölüm ve 112 maddeden oluşan 1475 sayılı İş Kanunu ve bu bağlamda çıkarılan Tüzük ve Yönetmelikler ile İSG mevzuat olarak kapsamlı hale getirilmiştir.

Daha sonra çıkarılan **4857 sayılı yasa** ile çalışma yaşamında çok farklı bir döneme girilmiş olup; bu yasa ile son derece çağdaş ve gelişmeye açık hükümler getirilmiştir.

Günümüzde de **6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu** **30.06.2012 tarihli ve 28339** sayılı Resmi Gazete de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

İşçi sağlığı ve iş güvenliği kavramında zaman içinde iki yönde gelişme görülmüştür;

Birincisi, işçi sağlığı kavramının sadece işçi niteliği ile sınırlı olmaktan çıkmış olmasıdır, bu gelişme ile sağlık, **bütün çalışanları ilgilendiren** bir konu haline gelmektedir.

İkinci gelişme ise, işçi sağlığı ve iş güvenliği kavramının sadece işyeri ile sınırlı olmaktan çıkıp **çevreyi** de dikkate alır bir gelişme göstermiş olmasıdır. Özellikle yaşam çevresinin de işçinin korunmasında gerekli olduğu ileri sürülmüş ve çevrenin korunması, sağlıklı bir konutta yaşama hakkı, beslenme ve ulaşım emniyeti ilk yardım ve sosyal güvenlik vb. konular İSG kavramıyla ilişkilendirilmeye başlanmıştır. Ayrıca, sadece işçinin değil **işin sağlığından** da bahsedilmeye başlanmış, diğer kavramlar dar kapsamlı görülerek, “**İş Sağlığı ve Güvenliği**” (İSG) kavramı kabul görmüştür.

İş Sağlığı ve Güvenliği kavramı, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği kavramından farklı olarak, tehlikelerin önlenmesinin yanında **risklerin öngörülmesi, değerlendirilmesi ve bu riskleri tamamen ortadan kaldırmak ya da zararlarını en aza indirebilmek** için yapılacak çalışmaları da içermektedir.

İş Sağlığı ve Güvenliği; henüz bir tehlike oluşmamış, işletmede bir arıza oluşmamışken bile işletmede oluşabilecek tehlikelerin ve **risklerin öngörülerek** bunların kabul edilebilir olup olmadığına karar verme çalışmalarını da beraberinde getirmektedir, yani yeni kavramla eski “**reaktif**” yaklaşımlar yerini “**proaktif**” yaklaşımlara bırakmıştır.

Modern ISG Kapsamı

- Risk değerlendirmeleri,
- İşyerindeki teknik donanımın ve üretim teknoloji, bakımlar,
- Ergonomik koşullar,
- Personelin beceri düzeyi ve eğitim seviyesi,
- İşyerindeki organizasyon yapısı,
- İşçilerin sağlık kontrolleri ve tıbbi hizmetlerin organizasyonu,
- Personelin yaş durumu ve işe uygunluğu,
- İşyerinin bulunduğu yerin coğrafi özellikleri (iklim gibi),
- Fiziksel ortam özellikleri (gürültü, toz, ısı, aydınlatma, havalandırma, temizlik vb.),
- İşe alım süreçleri, ücretler, personelin moral motivasyonu, sosyal hizmetler, çalışma saatleri konuların kapsar.

Dünya sağlık örgütü (WHO) ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), İSG tanımını daha da genişleterek, İSG'yi sadece işyerlerinde tehlikelere karşı alınması gereken tedbirler ile ve işyerleri ile sınırlandırmamış; İSG üzerinde etkili olabilecek **dışsal faktörleri** de konunun kapsamı içine almıştır.

Böylece İSG'nin, sadece çalışanları ilgilendiren bir unsur olmakla kalmayıp, **çalışanların ailelerini**, işyerinin içinde bulunduğu **doğal ve sosyal çevreyi** ve giderek **tüm toplumu ilgilendiren** bir konu olduğu vurgulanmaktadır.

Kaynaklar
Çeşitli WEB tabanlı anonim belge ve görseller